Työelämä ja tasa-arvovaliokunta

Lausunto HE 120/2024 vp työvoimapalveluiden järjestämisestä annetun lain ja valmiuslain muuttamisesta

Järjestämislakiin esitetyt muutokset

Esityksen tavoitteena on alentaa työllisyysmäärärahoja vuodesta 2025 alkaen 37 miljoonaa euroa siten, että kuntien tehtävät vähenevät säästöä vastaavasti. **Lakiehdotuksessa on kysymys yksinomaan palkkatuen rahoitukseen kohdistuvasta leikkauksessa, eikä kysymys ole tarkoituksenmukaisuuden tai esimerkiksi normien purkumielessä tehdyistä muutoksista**. Tavoitteena ei ole vähentää kuntien tehtäviä, vaan kuntien työllisyysmäärärahoja.

Lakimuutoksella ei ole vaikutusta kuntien velvoitteisiin, eikä ehdotus vähennä työttömien määrää. Esitetyllä muutoksella poistetaan ainoastaan kuntien keinovalikoimasta niiden käytössä olevia palveluita jo aiemmin tehtyjen poistojen lisäksi.

TE-uudistuksen toteutuminen kustannusneutraalisti on mahdotonta työllisyysmäärärahoihin tehtyjen leikkauksien vuoksi. **Tehdyillä leikkauksilla vaikeutetaan tulevien työvoimaviranomaisten mahdollisuuksia edistää työllisyyttä**.

Esityksellä ollaan poistamassa kokonaan mahdollisuus myöntää palkkatukea kuntasektorille lukuun ottamatta alentuneesti työkykyisen palkkaamiseen järjestämislain 87 §:n mukaisesti ja 60 vuotta täyttäneen pitkään työttömänä olleen palkkaamiseen järjestämislain 89 §:n mukaisesti.

Esitys kohtelee yksityisiä ja julkisia työnantajia eriarvoisesti. Kunnat ovat myös työnantajia ja kärsivät jo nyt työvoimapulasta. Tutkimusten mukaan työvoimapula tulee lisääntymään seuraavan kymmenen vuoden sisällä. Tämän vuoksi tuen myöntäminen erityisesti oppisopimuskoulutuksiin tulee olla mahdollista. Oppisopimuskoulutuksen on tutkimuksissa todettu olevan vaikuttava työllistymistä edistävä toimi. Kuntaliitto katsookin, että ensisijaisesti **leikkausta ei tulisi tehdä lainkaan. Jos leikkaus kuitenkin päätetään**

CC BY ND
Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

tehdä, tulisi se tehdä ilman lainsäädäntömuutoksia, joilla rajoitetaan kuntien keinovalikoimaa.

Esityksessä viitataan siihen, ettei palkkatuen myöntäminen kunnille ole vaikuttavaa. Kunnalla on aiemmin ollut merkittävä rooli sosiaalisessa työllistämisessä ja velvoitetyöllistämisessä. Velvoitetyön poistuessa ja TE24-uudistuksen tavoitteiden saavuttamiseksi työllisyyttä edistävien palvelujen tulee jatkossa olla entistä vaikuttavampaa ja johtaa avoimille työmarkkinoille. Kunnat ovat työllistäneet palkkatuen avulla esimerkiksi vaikeimmin työllistyviä ja pitkäaikaistyöttömiä yksityistä sektoria enemmän. Jatkossa kannustava rahoitusmalli tulee ohjaamaan kuntia vaikuttavampaan työllisyyspolitiikkaan.

Palkkatuen vaikuttavuus vs. muut palvelut

Esityksen vaikutusarviot ovat ristiriidassa keskenään. Vaikutukset viranomaisten toimintaan -kohdassa todetaan, että työvoimaviranomaisen käsiteltäväksi tulisi vähemmän palkkatukihakemuksia. Samassa esityksessä myöhemmin todetaan, että osa kunnille myönnettävistä palkkatuista tullaan myöntämään yksityiselle sektorille. Jos asiakkaan palvelutarve edellyttää palkkatuen käyttöä asiakkaan työllistymisen tukena, niin palkkatukea käytetään ja se myönnetään taholle, joka parhaiten auttaa asiakasta eteenpäin työllistymispolulla. Kun tukea myönnetään kuntien sijasta yksityiselle sektorille, eivät työvoimaviranomaisen tehtävät kuitenkaan vähene. Työvoimaviranomaisen toiminta vain vaikeutuu ja asiakkaiden palveluvalikoima kaventuu ehdotetulla esityksellä.

Esityksessä todetaan, että ”ehdotettu muutos parantaisi 60 vuotta täyttäneiden pitkään työttömänä olleiden asemaa, kun heidän mahdollisuutensa työllistyä palkkatuella tuettuun työhön kunnalle tai kuntayhtymälle, säilyisi”. On kuitenkin vaikea nähdä, että nykytilan säilyttämisellä 60 vuotta täyttäneiden pitkään työmarkkinoilta olleiden asemaa suoranaisesti parannettaisiin.

TE2024-uudistuksen tavoitteena on lisätä vaikuttavuutta. **Alentuneesti työkykyisten ja yli 60-vuotiaiden pitkään työttömänä olleiden osalta työvoimaviranomaisen ei edellytetä arvioivan palkkatuella tuetun työn parantavan palkkatuella työllistetyn mahdollisuuksia työllistyä avoimille työmarkkinoille**. **Tämä on ristiriidassa TE24-uudistuksen ja siihen kytketyn kannustavan rahoitusmallin kanssa**. Niin uudistus kuin siihen kytketty rahoitusmalli edellyttävät työvoimaviranomaisen toimivan mahdollisimman tehokkaasti ja vaikuttavasti. Tällöin palveluiden vaikuttavuutta arvioidaan nimenomaan siitä näkökulmasta, miten ne edistävät työnhakijaa työllistymään avoimille työmarkkinoille.

Palkkatuen rajaamisen seurauksena heikennetään samalla myös kunnallisten työpajojen mahdollisuuksia rakentaa asiakkaiden tarpeisiin vastaavia palvelukokonaisuuksia ja aitojen työtehtävien tarjoamista palkkatuen avulla. Esitetty lakimuutos, jossa rajoitetaan palkkatuen myöntämistä kuntasektorille **heikentää työnhakijoiden mahdollisuuksia saada työllistymistä edistäviä palveluita**, jolloin työttömyys voi pitkittyä.

Esityksen suhde kuntien työttömyysetuuksien rahoitusvastuuseen

Hallituksen esityksessä arvioidaan, että kunnat säästävät palkkatuen rajoittamisella 35–53 miljoonaa euroa. Esityksen vaikutusarvioissa ei ole kuitenkaan huomioitu sitä, että valtaosa palkkatuella kuntiin työllistetyistä siirtyisi jatkossa todennäköisesti työttömyysetuuden piiriin.

Työnvälitystilaston mukaan, vuoden 2024 syyskuussa työttömyyden keston perusteella palkkatuella kuntiin työllistettyjä oli noin 6 100. Hallituksen esityksen kohderyhmärajausta hyödyntäen tästä joukosta arviolta 69 prosenttia (noin 4 200) tippuisi pois palkkatuelta. **Jos nämä henkilöt siirtyvät työttömyysetuuden piiriin, syntyy heistä kunnille arviolta 9–16 miljoonaan vuosittaiset lisäkulut**[1)]. Hallituksen esitys ei tunnista näitä lisääntyviä etuuskuluja.

Kunnille aiheutuvien etuuskulujen suuruus riippuu voimakkaasti työttömyyden pituudesta. Koska edellä mainittujen henkilöiden peruste palkkatuen käytölle on jo nyt työttömyyden kesto, voidaan olettaa, että työttömyysjaksot olisivat keskimääräistä pidempiä ja heistä aiheutuvat etuuskulut olisivat lähempänä arvion yläpäätä.

Kunnilla on jatkossakin mahdollisuus palkata palkkatukityöllistettyjä ilman palkkatukea. Hallituksen esityksessä todetaan, että tässä tilanteessa valtionosuuteen liittyvä kustannustenjaon tarkistus korvaisi tältä osin kunnille aiheutuvat lisäkulut, silloin kun henkilöt palkataan peruspalveluihin. **Kustannustenjaon tarkistus ei kuitenkaan korvaa kuluja täysimääräisesti vaan ainoastaan valtionosuusprosentin verran (25 %).**

Valtionosuuteen tehtävä 37 miljoonan euron leikkaus vähentää lisäksi kuntien mahdollisuuksia palkata kyseisiä henkilöitä tai kohdentaa varoja yksityiselle sektorille suunnattuun palkkatukeen.

1) Etuuskulut on arvioitu vuoden 2025 alusta voimaan tulevan uuden rahoitusvastuumallin mukaan. Arvion alaraja on laskettu keskimääräisen työttömyyden kestojakauman perusteella (jakauma 2024M09 tilanteen mukaan, työnvälitystilasto). Arvion yläraja on laskettu oletuksella, että henkilöt ajautuvat vähintään 300 päivän työttömyyteen (33 % yli 300pv, 33 % yli 400 pv ja 33 % yli 700 pv). Lähde: Tilastokeskus, Kuntaliiton laskelmat

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Valmiuslakiin esitetyt muutokset

Valmiuslakiin työvoimapalveluiden järjestämisvastuun siirrosta johtuvat viranomaisten tehtäviä ja työvelvollisuusrekisteriä koskevat muutokset ovat sinänsä hyväksyttäviä. Esityksen mukaan tehtävä on kuitenkin kunnille uusi. Esityksessä ei käy ilmi nykyinen htv-määrä tai rahoituksen taso, eikä muitakaan varautumiseen liittyviä tietoja.

Esityksessä todetaan, ettei tehtävien arvioida normaalioloissa aiheuttavan erityisen paljon kuluja työvoimaviranomaisille ja että poikkeusoloissa resurssit vain ohjattaisiin uudelleen, eikä vaikutuksia henkilötyövuosiin olisi. Tosiasiassa poikkeustilanteet voivat aiheuttaa erittäin paljon ylimääräistä työtä, eikä ole varmaa, selviydytäänkö tehtävistä vain niitä uudelleenjärjestelemällä. **Kustannukset tulisi pystyä arvioimaan tarkemmin tai vähintäänkin säätää velvollisuus arvioida tehtävien vaatimasta lisärahoituksesta kunnille.**

Työvoimaviranomaisten kasvavat tehtävät tulee ottaa huomioon myös koko valmiuslain kokonaisuudistusta valmisteltaessa. Varautuminen poikkeusoloihin on kasvanut ja siihen tulee osoittaa riittävä rahoitus. Lisäksi työvoimaviranomaisen tulee osallistua valmiuslain kokonaisuudistuksen valmisteluun. Yhteiskunnan toimivuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että viranomaisten lisäksi poikkeusolojen toiminnan kannalta myös kaikki muut keskeiset yhteisöt varautuvat ja varmistavat toimintakykynsä kaikissa olosuhteissa.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tarja Krakau
Johtava Juristi

Mikko Mehtonen
Kehittämispäällikkö

Jakelu Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Tiedoksi Kuntaliitto, kirjaamo

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi